

SREČANJA

ARAGON IN ELZA

Ime avtorja pesnitve o Elzi najdemo v vseh novejših literarnozgodovinskih priročnikih, ki obravnavajo francosko književnost našega stoletja. Iz njih se lahko poučimo o njegovem življenju in zvemo za pesnikovo pisano literarno pot od razburljivih začetkov prek odločne usmeritve v levo v letih pred drugo svetovno vojno do morda najbolj dragocenega obdobja Aragonovega življenja, ko se je med nemško okupacijo pridružil francoskemu odporniškemu gibanju in postal poleg Eluarda njegov najvidnejši poet. Literatura o Aragonu nas informira še o novatorskih težnjah Aragonovega pisanja, ki obsega pesmi, šansone, prozo, eseje itd., o njegovem sorodstvu z Villonom, Rimbaudom in Appolinairom, o Aragonovem močnem deležu v francoskem surrealizmu, o njegovi zahtevi po avtentičnosti pesniškega nemira in končno o veliki popularnosti, ki si jo je priborila njegova nehrupna pesem sredi polnoči Francije, sredi dni zadnje vojne.

V kakšno zvezo lahko spravimo vse to in njegovo, morda najlepšo ljubezensko pesnitev, pesnitev o njegovi ženi Elzi, katere ime se tokrat (pesnitev je izšla leta 1959) v Aragonovi liriki ne omenja prvič, temveč smo ga slišali že večkrat prej, celo v naslovni knjigi (*Cantique à Elsa, Les yeux d'Elsa*)? Poezija je, če rečemo po Aragonovo, neprestan dialog s spominom, ki v pesnikovi domišljiji znova obljudi zgodovino in oživlja mrtve. In ko Aragon v svoji pesnitvi o Elzi piše visoko pesem Erosu, temu človeštvu najbližjemu bogu, se nenehno pogovarja tudi z zgodovino in vso »izginjajočo množico, ki se je oder še spominja«. Kliče v svoje kitice Lermontova, Rimbauda in Nerval, ne more z zavezanimi očmi mimo tankov in okopov vojne, roma v domišljiji po starih templjih in pariških trgih, da bi obljudil svet, v katerem ljubi in sovraži, da ne bi njegovo toliko zemeljsko čustvo obviselo v votlem brezčasju. Lermontov in Rimbaud, ki sta preteklost in literatura, ter okopi in tanki in pariški trgi, ki so sedanost in resničnost, se organsko vraščajo v pesnikovo življenje, kakor se je vrasla vanj njegova preteklost iz hrupnih časov surrealistov, ki so s pariške ulice Grenelle razburjali literarno Francijo in Evropo, in čas, ko je pesnik pisal pričujočo pesnitev in je v grozi zagledal, kako že rastejo na njegovih rokah »bakrene pege starosti«.

»Škandalov ne smem delati,« se Aragon naenkrat zave in bržkone pomisli na leta, ko mu je bil pesniški protest lahko vsakdanje opravilo, ko je lahko nasprotoval vsemu v imenu lastnega pojmovanja svobode, ko je svojo fantazijo nehote spreminjal v religijo vernikov surrealizma. Zdaj že zdavnaj ni več tam — vmes so minila leta in spoznanja so se brusila, prepričanje izoblikovalo. Toda »pot moje misli je enaka poti mojega življenja,« pravi v delu *Le paysan de Paris*, v katerem beremo tudi misli o »ljubezni, v kateri sem odkril vse,« o ljubezni — izviru vsega,« o »ljubezni — čarobnem gozdu, iz katerega se človeku ne da več oditi.« Z vračanjem v čas, ko je smel še delati »škandale«, in z mislimi o »ljubezni — izviru vsega,« je napolnil Aragon še več strani svojih knjig. V knjigi *En français dans le texte* najdemo sredi verzov o vojni (»izgubil sem svoje nebo, svoje mesto in prijatelje«) tudi pesem, v kateri se pesnik poslavlja od mladosti in vsega, kar je v njej počel, medtem ko se v uvodu v zbirko

En étrange pays — dans mon pays lui-même spet znajde v gozdu ljubezni. Toda v tem gozdu se mu zazdi naenkrat tako čudno. Zave se, da so v gozd prišli germanski zmaji in da ta gozd ni več gozd, iz katerega se človeku ne da oditi. Toda počasi se začne tudi sredi tega gozda nekaj dogajati: vedno več je v njem »blodnih vitezov, o katerih junaštvu so govorili v slednjem koticu francoskih gozdov«, in pesnikova vera v »ljubezen — čarobni gozd« se vrne in nastanejo mu ljubezenski verzi *Les yeux d'Elsa*, ki postanejo verzi svojevrstnega upora in odpora. Aragon je tako iznašel zase in za Francijo še eno orožje upora: ljubezensko liriko, pesem o Elzi.

Po tej poti je prišel Aragon tudi do pesnitve, ki jo tu obravnavamo; pisana je v svobodnih in rimanih verzih, vmes je nekaj krajše proze in celo skeč. To je zgodba, ki se ne da pripovedovati, je drama, ki ne želi priti na oder, je ljubezen, ki noče biti literatura. Svojo enotnost oblikuje iz različnih oblik, izkoristila je vse pesnikove izkušnje, tudi tiste iz surrealističnih časov, in vsemu navkljub je hotela dokazati, da tudi verzi v staroversko rimanih kiticah lahko sodobno zapojejo.

»Rad bi ponovil,« je pisal Aragon že prej, »da ne želim podcenjevati nobenega drugačnega pesniškega izražanja ali kateregakoli pesnika... Priznavam... nujnost pesniškega eksperimentiranja, ki smo ga doslej sicer napak razumeli in prevečkrat premalo cenili. Trdim... da je bilo zame dragoceno in protestiram proti prizadevanjem, ki bi hotela očistiti zgodovino naše poezije najbolj zmešanih dimov: ubili bi jo v celoti...« Toda na drugem mestu pravi: »Rad pa bi dal primer drugačne pesniške svobode, na primer osvoboditve izpod tiranije svobodnega verza, ki je prav tako postal svetinja... Niti najmanj nisem mislil na to, da bi ustanovil šolo. Če je takšna ali drugačna oblika spremljala to ali ono obdobje mojega življenja — ali življenja moje dežele — nisem nikoli mislil, da bi jo spremenil v religijo, kakor to do smešnosti delajo pesniške šole. Ravno zato, ker nasprotujem šolam, sem izkopal iz pozabe stari aleksandrinec... kakor smo v zbirke svojih najbolj svobodnih pesmi, svobodnih v vsakdanjem pomenu te definicije, uvrstili svojčas vsaj po en sonet, da bi se uprli sistemu.«

Aragon, »heretik vseh cerkva«, zahteva torej za poezijo najvišjo samostojnost, kajti brž ko se ta žlahtna divjakinja pokrije z dijaško čepico in začne redno hoditi v kako šolo, se je bati, da bo v njej ali shirala od domotožja po prostosti ali pa bo prišla čez čas ven tako polna modrosti svojih učiteljev, da iz sebe ne bo več govorila sama. To svojo žlahtno divjakinjo je vzgajal Aragon samo sam, po svoje, kakor je po svoje enkratno doživljal tudi svoj erotični nemir. Vzgal je tako, da bi znala v ljudski govorici pripovedovati njegovim bralcem o njegovih najbolj gorečih molitvah k bogu ljubezni, kakor bi lahko krstili pesnitev o Elzi, eno redkih, v dostopnem jeziku pisanih romantičnih izpovedi novejšje poezije.

Lojze Krakar